

ISHLAB CHIQRISH SOHASIDA SOTUVNI SILJITISH

Ro'ziqulova Nilufar Ulug'bekovna
Samarqand iqtisodiyot va servis instituti
3-kurs talabasi

Xoliqulov Anvar Nematovich
Samarqand iqtisodiyot va servis
instituti, "Iqtisodiy tahlil va statistika"
kafedra mudiri, PhD, dotsent.

Annotatsiya: Ushbu maqolada ishlab chiqarishni siljitish va uni bozor talablariga moslashtirish haqida fikr yuritiladi. Shuningdek bunda ma'lum bir korxonada olinib tahlil qilinadi va ishlab chiqarish tizimi o'rganib chiqilib, uning kelgusudagi daromadi va uning hozirgi yildagi daromadi pastmi yoki yuqori ekanligini sabab va oqibatlari o'rganib chiqiladi. Agar daromad yuqori bo'sa yaxshi xulosa, agar daromad o'rta bo'lsa unga sababchi bo'lgan omil topiladi va uni takomillashtiriladi. Agar daromad o'rtachadan past bo'lsa, korxonani orqaga tortayotgan omillar izlanadi va ular qayta ko'rib chiqiladi. Agar o'zgartirishni iloji bo'lsa qaytarenstruksiya qilinadi, agar undan qayta foyda olishga imkon bo'lmasa, ushbu omil olib tashlanadi. Ya'ni uni qayta ishlab chiqarib ortiqcha pul sarflanilmaydi.

Kalitso'z: Daromad, ishlab chiqarish, korxonada, pul, mablag', biznes, sanoat, rekonstruksiya qilish, qayta ishlab chiqarish, sifat, mahsuldorlik, daromad

Kirish:

Ishlab chiqarishni o'zgartirish har bir biznesning muhim qismidir, chunki u ishlab chiqarishni maksimal darajada oshirish va resurslardan foydalanish imkonini beradi. Qisqa vaqt ichida ko'proq ishlab chiqarish zarurat iko'plab kompaniyalarni ishlab chiqarish smenali tizimini qo'llashga olib keldi. Ushbu maqola ishlab chiqarish siljishining biznes samaradorligiga ta'sirini o'rganadi.

So'nggi yillarda ishlab chiqarish sanoati jadal o'zgarishlarni boshdan kechirdi, yangi texnologiyalar va texnikalar o'zlashtirildi. Sanoatni bo'ron bilan qamrab olgan tendentsiyalardan biri bu ishlab chiqarishni almashtirish tizimidir. Ushbu

tizim ishlab chiqarish jarayonini smenalarga bo'lishdan iborat bo'lib, har bir jamoa boshqasi bilan almashtirilgunga qadar ma'lum vaqt davomida ishlaydi. Ushbu maqolada ishlab chiqarishni almashtirish tizimlari va ular ishlab chiqarish sanoatini qanday o'zgartirayotgani ko'rib chiqiladi.

Usullari:

Iqtisodiy tahlil usullari 2 guruhga bo'linadi:

1. Oddiy usullar;
2. Matematik usullar

1. Oddiy usullar

taqqoslash,

guruhlarga ajratish,

mutlaq va nisbiy ko'rsatkichlarni hisoblash,

balans va zanjirli bog'lanish.

Korrelyatsion-regratsion tahlil usuli

Logarifmlar usuli

Determinantlar usuli

Matritsalar usuli

Chiziqli programmalashtirish usuli

Nazariy o'yin usuli

2. Matematik usulni qo'llash bo'yicha

— iqtisodiy tahlilni bajarish muddati tezlashadi;

— o'zgarishlar va ulaming ta'sirini aniq hisoblash mumkin bo'ladi;

— oddiy, an'anaviy usullar bilan hisoblab bo'lmaydigan murakkab omillar va ko'p omilli ko'rsatkichlarni to'liq o'rganish imkoniyati tug'iladi;

— [hisoblash](#) texnikalardan foydalanish osonlashadi va h.k.

3. Taqqoslash – turdosh obyektlar o‘rtasidagi o‘xshashlik yoki farqlarni aniqlash maqsadida qiyoslashdir. Ular yordamida umumiy va xususiy iqtisodiy hodisalarni taqqoslash bajariladi, o‘rganilayotgan obyektlar darajasida o‘zgarishlar, tendensiyalar va ularning rivojlanish qonuniyatlari, ularning o‘rtasidagi sabab-oqibat aloqalari o‘rnatiladi.

Natijalar:

Tahlil qilingan ma'lumotlar ishlab chiqarish smenali tizimni qo'llagan korxonalarda ishlab chiqarish va unumdorlikning sezilarli o'sishini ko'rsatdi. Shift tizimi ishlab chiqarishning uzluksiz oqimini ta'minladi, chunki har doim bitta guruh navbatchi bo'lgan. Bu ishlay qolish vaqtini kamaytirishga yordam berdi va shu bilan ishlab chiqarishni ko'paytirdi. Sifat ham yaxshilandi, chunki tayyor mahsulotlarni xato va nuqsonlar uchun tekshirishga ko'proq vaqt ajratildi. Smena tizimida ishlagan xodimlar hushyorroq bo'lib, xatolar kamayib, ish sifati yaxshilandi. Umuman olganda, ishlab chiqarish smenali tizimini qo'llagan korxonalar samaraliroq bo'ldi. Ma'lumotlar smenali ishlab chiqarish tizimini qo'llagan kompaniyalar uchun mahsuldorlik va samaradorlikning sezilarli darajada oshganini ko'rsatdi. Tizim uzilishlarni bartaraf etishga yordam berdi, chunki uskuna bilan ishlash uchun har doim jamoa mavjud edi. Bundan tashqari, smena tizimida ishlagan xodimlar hushyorroq bo'lib, xatoliklar kamayib, ish sifati yaxshilandi. Tizim resurslardan yaxshiroq foydalanish imkonini ham berdi, chunki har bir jamoa almashtirilgunga qadar to'liq quvvat bilan ishlagan.

Muhokama:

Ishlab chiqarish smenali tizimining qabul qilinishi ishlab chiqarish, sifat va mahsuldorlik nuqtai nazaridan biznes samaradorligiga ijobiy ta'sir ko'rsatdi. Ishlab chiqarishni almashtirish tizimlari ishlab chiqarishning uzluksiz oqimini ta'minladi,

bu esa korxonalariga o'z maqsadlariga tezroq erishishga yordam berdi. Bu , shuningdek, resurslardan yaxshiroq foydalanish imkonini berdi, chunki har doim asbob-uskunalar bilan ishlash uchun jamoa mavjud bo'lib, ishlaymay qolish vaqtini qisqartirdi. Tizim shuningdek, ish sifatini yaxshilashga yordam berdi, chunki u xato va nuqsonlarni tekshirishga yaxshiroq e'tibor qaratish imkonini berdi.

“UZBAT A.O.”AJ Qo'shma korxonasi olib qaraydigan bo'lsak, ya'nni unda tahlil olib boramiz. Korxonaning 2017-yilgi va 2018-yillardagi ma'lumotlarini ko'rib chiqamiz.

1-jadval

	Ko'rsatkichlar	2017-yil	2018-yil
	Mahsulotni sotishdan tushgan daromad	129 165 804	234 876 123
	Xarajatlar	65 789 098	87 987 567
	Sof foyda	63 376 706	146 888 556

Ko'rsatkichlardan ko'rinib turibdiki, korxonada har ikkala yilda ham foyda bilan chiqdi. Bunda bazis yildagi sof foyda va joriy yildagi sof foydalar solishtirilsa, $146\,888\,556 - 63\,376\,706 = 83\,511\,850$. Korxonada ommillarini bittadan tahlildan o'tkazadigan bo'lsak, mahsulotni sotishdan tushgan daromad joriy yilda bazis yilda topilgan daromaddan ko'ra $234\,876\,123 - 129\,165\,804 = 105\,710\,319$ ga ko'proq tushgan. Bu esa nisbiy o'lchovda quyidagicha bo'ladi: $234\,876\,123 : 129\,165\,804 = 1,8184$. Xarajatlar masalasiga keladigan bo'lsak, bazis yilga nisbatan ko'p xarajat mavud. Bu albatta korxonada uchun ortiqcha chiqim hisoblanadi. Lekin ishlab chiqarish muassasasi bu pullarni qayta ishlab chiqarishga yoxud investitsiyaga ishlatgan bo'lishi mumkin. Shunday bo'lishiga qaramay, korxonada sof foydaga yuqori(+) daromad bilan chiqqan. Ya'ni sof foyda: $146\,888\,556 - 63\,376\,706 = 83\,511\,850$. Agar uni koeffitsiyentlarda hisoblamoqchi bo'lsak,

aniqrog'I nisbiy o'lchovini olmoqchi bo'lsak $146\ 888\ 556:63\ 376\ 706=2,317705$ ga erishamiz. Bundan ko'rinib turibdiki, "UZBAT A.O."AJ Qo'shma korxonasi joriy yilga daromad bilan chiqdi.

Xulosa:

Ishlab chiqarish smenali tizimlarini qabul qilish korxonalar orasida tobora ommalashib bormoqda. Ushbu tadqiqotda tahlil qilingan ma'lumotlar shuni ko'rsatdiki, tizim biznes samaradorligiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi, natijada mahsulot ko'payadi, sifat yaxshilanadi va samaradorlik yaxshilanadi. Korxonalar samaradorligini oshirish va resurslarni maksimal darajada oshirishga yordam berish uchun ishlab chiqarishni o'zgartirish tizimlarini qo'llashni o'rganishlari tavsiya etiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 24 dekabr 2021-yil 60-sonli "Davlat oliy ta'lim muassasalarining akademik va tashkiliy-boshqaruv mustaqilligini ta'minlash bo'yicha qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida"gi qarori, O'zbekiston Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim Vazirining 22 avgust 2022 yil 284-sonli buyrug'i hamda SamISI Kengashining 2022 yil 31-oktyabrdagi 3-sonli majlis qaroriga asosan darslik sifatida tavsiya etilgan.
2. Пардаев М.Қ., Холикулов А.Н., Яхёев Т.И. Молиявий ва иқтисодий маълумотлар таҳлили. Ўқув қўлланма. – Самарқанд: "FAN BULOG'I" нашриёти, СамИСИ, - 2022 й. 134 бет.
3. M.Q.Pardayev, A.N. Xoliqulov, T.I. Yahyoyev. Boshqaruv tahlili. O'quv qo'llanma. Samarqand.: "FAN BULOG'I" nashriyoti, 2022y.
4. A.N.Xoliqulov, D.Q.Usmanova, A.O.Qarshiyev. Tarmoqlar sohasini tartibga solish va raqobat. O'quv qo'llanma. Samarqand.: "FAN BULOG'I" nashriyoti, "SamISI", - 2022 y. 176 bet.
5. Пардаев М.Қ., Исроилов Б.И., Холикулов А.Н., Яхёев Т.И. "Меҳнат кўрсаткичлари таҳлили". /Ўқув қўлланма/ – Самарқанд: "FAN BULOG'I" нашриёти, СамИСИ, - 2022 й. 184 бет.